ועדיין היתה פותחת אותם – בכל יום חמישה מכתבים – קוראת אותם בתשומת לב, ואף משתדלת להשיב עליהם.

* * *

כעת היתה דונה פרלה פוסעת לבדה בין הסימטאות, אחוזת שרעפים. בכיסה בער מכתבה של בתה, ז'נט.

"אמא נפלאה שלי!" כך כתבה, "את מוכרחה לבוא לכאן. רק אז תביני מהו הדבק שאינו נותן לי לזוז... רק אחרי שנושמים את האוויר החריף של ירושלים, מתבשמים מן הקדושה הממלאה את האוויר בניחוחה – רק אז מבינים שזהו המקום בו אנחנו צריכים להיות. ממש כפי שאומר דניאל!

"אני נמצאת כאן ולומדת המון דברים חדשים ונפלאים, ואינני חשה כיצד הזמן חולף. המתיקות הזו, שמעודי לא חשתי כמוה, משכרת אותי. ביקשת ממני לבוא רק לביקור, אבל אני מרגישה שאינני מסוגלת לעזוב את מקור החיות שלי כאן. אנא, אמא! בואי את!"

דונה פרלה נאנחה. ז'נט שלה, כל־כך מזכירה את סימון אביה. גם היא, כאביה, נחנה בכשרונות מזהירים ובשכל ישר. בדמיונה, רקמה דונה פרלה בעבורה עתיד מזהיר.

תחילה סיימה ז'נט את הגימנסיה, מאוחר יותר עברה לאוניברסיטה והחלה ללמוד משפטים. הדרך היתה סלולה בפניה... היא היתה יכולה להתקדם, ואולי אף היתה יורשת את מקומו של אביה...

אך כאן נקטעו החלומות באיבם. זו היתה אשמתו של דניאל! חשבה דונה פרלה בכעס מה. בנה, דניאל, היה מבוגר מז'נט בשלוש שנים, וכשנסע לישראל כדי ללמוד מעט יהדות במסגרת חופשת קיץ משותפת עם סטודנטים אחרים, שמחה דונה פרלה. מה בכך אם יעמיק את הזהות היהודית שלו? אבל בישראל, יצאו הדברים מכלל שליטה. דניאל נלכד בקסמיה של איזו ישיבה, ונשאר ללמוד בה במשך שנתיים! אחר־כך חזר לברזיל והמשיך את לימודיו שם עם קבוצה של "תימהונים" כמוהו.

ואז הגיע היום בו הודיעה ז'נט שגם היא נוסעת ל... טיול תמים בארץ־ישראל.

בתחילה, כשביקשה ז'נט רשות להישאר בירושלים, ניסתה להילחם. "הם עושים לך שטיפת מוח," טענה בשיחות הטלפון הארוכות אותן ניהלו, "הם נראים כמו אנשים שלא מן היישוב, לבושי שחורים כעורבים, ממלמלים תפילות ישנות... מה לך ולהם?"

כאשר נמצאה האשה תחת פנס הרחוב ופאולו יכול היה לראותה בבירור, נמלטה מפיו הקריאה: "דונה פרלה!"

האשה הרימה ראשה למעלה. פניה, הקמוטות בקמטי גיל אשר לא טרחה ליישרם בניתוח פלסטי, חייכו. הניפה את ידה. נראה שקריאות הפתעה מעין אלו אינן זרות לה, והיא רגילה להערצת ההמונים.

דונה פרלה, אשה בשנות השישים לחייה, זקופת קומה, בעלת ארשת נחישות וטוב־לב, לא פחדה ללכת ברחובות החשוכים. אף אחד לא יהין להרע לה, ידעה.

בשנתיים האחרונות הפכה דונה פרלה למושג ברחבי ברזיל. לא רבים ידעו שהגברת הכבודה היא יהודיה, וגם אלו שידעו זאת, לא ייחסו לכך כל חשיבות, ממש כמו דונה פרלה עצמה. בעלה, שבזכותו הפכה למפורסמת כל־כך, שימש כסינאטור.

הוא נבחר בזכות עצמו, בזכות קשריו ההדוקים עם כל המי ומי ובזכות... דונה פרלה, שאז נקראה "פרלה" בלבד.

"זו הפנינה שלי," נהג בעלה לומר בכל הזדמנות; ודונה פרלה אכן היתה פנינה אמיתית. הסיבוב החודשי שלהם בשכונות המצוקה הפך לשם דבר. בעלה, סימון, הצליח להעביר חוקים סוציאליים לטובת ההמונים, הפועלים, בני שכבות המצוקה. הכל ביוזמתה. דונה פרלה היא שדחפה אותו לכך...

בשנה האחרונה כבד היה סימון חולה מאוד. הרופאים אמרו נואש לחייו, ואף שלא דיברו על כך במפורש, ידעו הכל כי ימיו ספורים.

אבל דונה פרלה ידעה לתת טעם מיוחד לחיים הללו שעמדו על סף קיצם. "אתה הולך ומשאיר אחריך עולם טוב יותר," עודדה אותו, "החוקים שחוקקת ושתחוקק ימשיכו להתקיים עוד הרבה אחריך. מיליוני בני אדם יברכו את שמך יום יום... "

השנה האחרונה, נזכרה דונה פרלה, היתה פוריה בצורה שלא תיאמן! הצלחנו לחוקק חוק למתן ארוחה חמה לפועלי בתי־החרושת, וחוק להעלאת שכר הפועלים לאחר שנת ותק אחת. סימון לחם למענם כארי, ממיטת חוליו. לבסוף הם נכנעו לו... ועוד איך נכנעו! דונה פרלה צחקה לעצמה חרש.

כשנפטר סימון, הגיעו אליה אלפי מכתבי תנחומים. היא לא פתחה את כולם בבת־אחת. שמרה אותם לעיתות פנאי, לזמן שתוכל להעניק יחס אישי לכל מכתב ומכתב.

דונה פרלה

כמו מאליה נעה ידו של פאולו הלוך ושוב על פני השמשה הגדולה. בחן את הזכוכית, שאפילת הלילה שמאחוריה הפכה לה לרקע שחור ופסיבי. עצם עין אחת כדי להיטיב ולראות האם נעלמו כל עקבות הזבובים מהחלון. פאולו גאה היה על בית־הקפה שלו, אותו בנה בשתי ידיו, והקפיד לשמור על נקיונו, אף שלא היתה זו משימה קלה.

מכיוון הרחוב נשמעה המולת שיכורים. פאולו הורגל גם לזה. אפילו קולות ירייה שנשמעו מפעם לפעם, כבר לא הפחידו אותו. כזו היא ריו־דה־ז'נירו, חשב לעצמו, פעם אחת בשנה מחייכת אל העולם כולו בשלל צבעי הקרנבל שלה, מנסה להיראות צעירה ותוססת, שמחה ומשוגעת... מנסה; ובשאר ימות השנה — אנחת השלמה נתמלטה מחזהו — עיר של שיכורים, כייסים... שודדים, ומה לא?

הביט בחלון, שהיה עתה מצוחצח כדבעי, ועל שפתיו התפשט חיוך של שביעות רצון, חיוך שכמעט בן־רגע קפא על פניו. פאולו בהה בחלון.

דמות אשה נראתה פוסעת ברחוב, לבדה.

האם אינה מבינה שזו סכנת חיים? שאל את עצמו בתמיהה ובכעס. בריו־דה־ז'נירו נשים אינן מסתובבות בלילה לבדן, ובפרט לא ברובע זה של העיר!

הדמות המשיכה להתקרב, פוסעת בבטחה, כאילו היה זה אמצע היום, במקום הומה אדם.

פאולו פתח את החלון, נחוש בדעתו להזהיר את האשה מפני הכנופיות השורצות כאן.

ויוי והלן, אליזבט וג׳וליה, כולן דמויות של בנות אשר בשמחה ובפתיחות האופייניות לבני ארצן, פתחו בפָּנַי, מורתן, צוהר לעולמן המרתק, הפחות מוכר, של בעלות־תשובה מארצות אמריקה הלטינית.

במהלך שיעורינו המשותפים, בסמינר לבנות — המסונף לישיבה לבעלי־תשובה מדרום־אמריקה — התוודעתי לעולמן של הבחורות הללו; עולם הטומן בחובו קשיים לא מעטים הניצבים בפניהן, מלחמות מתישות עם המשפחה הקרובה הנמצאת מעבר לאוקיינוס, התמודדויות וגעגועים. כל אלה תוך רצון עיקש ללמוד, להעמיק, ולהשלים — לעיתים במסירות נפש ממש — את אשר החסירו בילדותן, את הדברים ה״פשוטים״ שכל ילד הגדל במשפחה שומרת תורה ומצוות, יונק משחר ילדותו עם חלב־אמו.

מול עיני הלך והתרקם סיפורה המיוחד של ויוי, כשכל העת אני צופה, מנסה לעודד, ומתפעלת כיצד הכל מסתדר ״מלמעלה״.

ולפתע הלמה בי ההכרה — את הסיפור הזה מוכרחים לכתוב!

ביקשתי את רשותה של ויוי, לגולל את סיפורה בשילוב סיפורן של חברות נוספות, וההסכמה ניתנה ברצון. מובן שהשמות והפרטים המזהים שונו, אך כל היתר — המאורעות, הבעיות, והמקרים המפתיעים — הכל אמיתי!

* * *

אודה לה׳ על היכולת להעלות על גבי הכתב את תחושות הלב ומראה העיניים.

אומנם ידי היא שאחזה בעט, אך מאחוריה עמדו — אמי, גב׳ נ. שינפלד, שביקרה, האירה והעירה; חמותי, שסייעה ככל יכולתה; הוצאת ספרים פלדהיים המהווה אכסניה מכובדת לספרי, ואחרונה חביבה — עורכת ״זרקור״, שושנה הוכוולד, שהאמון, הדחיפה, ההדרכה והביקורת הבונה שלה, עמדו לימיני וליוו אותי לאורך כל הדרך.

יהודית גולן

רגע לפני הסיפור

רעש המטוס נשמע קרוב יותר ויותר. הרבנית לוונשטיין וויוי, שנלוותה אליה, עומדות וצופות במטוס המתכונן לנחיתה. ציפור הפלדה הולכת וגדלה מרגע לרגע. הנה נוגעים כבר גלגליה בקרקע.

עוד דקות מספר חולפות, ומרחוק קרבה ומגיעה קבוצת בנות. לחלקן זוהי הפעם הראשונה להיות בארץ־ישראל. הספרדית והפורטוגזית המתגלגלות על לשונן נשמעות מכאן היטב. לבושן רחוק מלהיות בעל אופי צנוע.

"הנה הן," שחה הרבנית לוונשטיין לויוי, "עוד דקות מספר נפגוש אותן כאן."

ויוי בוהה בהן בחוסר־אמון: "את בטוחה שהן מתכוננות להגיע לסמינר שלנו?" היא שואלת.

"אכן, כן," עונה הרבנית בבטחון, "אך, אנא, אל תביטי בחיצוניותן. בעיני הן כמו יהלומים שגרגרי החול עדיין דבוקים בהם, והם זקוקים לליטוש יסודי."

בלבה פנימה מהרהרת הרבנית: קרוב לוודאי שישנן כאן בנות, כמוך ויוי, שעברו נסיונות לא פחות קשים וחיים לא פחות מרתקים.

"את יודעת?" פונה ויוי לרבנית בהתרגשות, "כאשר הגעתי לראשונה לכאן, לא ידעתי כלל שאני בעצם מחפשת... באתי כתיירת כשכובע קש גדול על ראשי, מרכיבה משקפי שמש כהים, ומצלמה שלא זזה מידי. אך לאט־לאט מצאתי את אותם דברים שבתת־הכרתי חיפשתי כל חיי."

* * *